

Araştırma Makalesi/Research Article

Evrengzîb'in (Âlemgîr I) Dekken Siyaseti*

Hami Demir**

(ORCID: 0000-0003-4452-6103)

Makale Gönderim Tarihi

10.10.2022

Makale Kabul Tarihi

11.12.2022

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Demir, H., "Evrengzîb'in (Âlemgîr I) Dekken Siyaseti", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7/Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar'a Armağan: 1446-1476.

APA: Demir, H. (2022). Evrengzîb'in (Âlemgîr I) Dekken Siyaseti. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7 (Özel Sayı: Dr. Mahmut Kırkpınar'a Armağan), 1446-1476.

Öz

Evrengzîb, Bâbürlü Devletini geniş hudutlara ve ihtişamlı bir yapıya ulaştırmayı başardı. Hükümdarlığının ilk döneminde ihtiyatlı bir siyaset izleyen Evrengzîb'in Dekken Şîî sultanlıklarının ilhakı ve Marataların Batı Dekken'deki faaliyetlerinin sonlandırılması için verdiği mücadelesi onun saltanat hayatının son dönemine damga vurdu. Ekber Şah döneminde başlayan güneye yönelik yayılma siyaseti, Cihangir ve Şah Cihan dönemlerinde devam etti, ancak nihaî bir sonuç elde edilemedi. Evrengzîb, bu genişleme siyasetini Bâbürlülerin ana hedefi yaparak sürdürdü. 1681 yılından itibaren Dekken'deki askerî harekâtlara yoğunluk vererek devletin ağırlık merkezini güneye taşıdı. Evrengzîb, seleflerinin

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalında, Prof. Dr. Ahmet Kanlıdere'nin danışmanlığında yürütülen "Bâbürlü Hükümdarı Âlemgîr Şah (Evrengzîb) : Hayatı ve Siyaseti (1658-1707)" adlı doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi ABD, Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Türkiye, hamidemirtr@gmail.com.

PhD. Candidate, Marmara University, Institute of Turcic Researches, Main Discipline of Turkish History, Discipline of General Turkish History, Türkiye.

nihayete erdiremediği güney siyasetini farklılaşan konjonktürün zorluğu içinde sonuca ulaştırmak için mücadele verdi. Dekken sultanlıklarının direnci zorlu mücadeleleri beraberinde getirdi. Evrengzîb'in bu süreçteki en güçlü rakibi Marataları örgütleyerek yerli bir Hindu devleti meydana getirmeye çalışan Sîvâcî oldu. Dekken siyaseti üzerine yapılan incelemeler genel itibariyle Evrengzîb'in dinî politikası ve doğurduğu sonuçlar ile ilişkili olarak Bâbürlülerin, XVIII. yüzyılın başından itibaren içerisine girdiği gerileme kapsamında ele alınmıştır. Bu araştırmada, Evrengzîb'in Dekken siyasetini devrin vekayinâmeleri ışığında sistematik bir yaklaşım ile ele alarak Bâbürlülerin malî ve idarî gereksinimleri için hayati olan bu politikanın devamlılığına vurgu yapılacaktır. Bununla birlikte, Evrengzîb'in Dekken sultanlıklarına yönelik olarak şehzadeliğinden itibaren takip ettiği ilhak siyasetinin temelsiz bir politika olmadığı ortaya koyulacaktır. Araştırmamızda, Dekken'deki fetih hareketlerinin hangi hedefler ışığında şekillendiği ve Evrengzîb'in hangi politikaları ile neticeye ulaştığı ifade edilecektir. Bu genişleme politikasının siyasî bağlamı ve aksaklıkları değerlendirilmeye çalışılacaktır. Ayrıca Evrengzîb döneminde Dekken'deki hızlı genişlemenin olumsuz sonuçlarına da değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Evrengzîb, Ekber Şah, Dekken, Maratalar, Âdilşâhîler ve Kutubşâhîler

The Deccan Policy of Aurangzeb (Alamgir I)

Abstract

He succeeded in bringing the Baburid State to wide borders and a mighty build. Aurangzeb followed a prudent policy in the early part of his reign. The last period of Aurangzeb's life was marked by his struggle for the annexation of the Shi'i Deccan sultanates and for the termination of the Marathas activities in the Western Deccan. The policy of expansion towards the south, which started during the reign of Akbar, continued in the periods of Jahangir and Shah Jahan, but this policy could not be concluded. Aurangzeb continued this expansion policy by making it the main target of the Baburids. Since 1681, he concentrated the military operations in Deccan and moved the center of gravity of the state to the south. The resistance of the Deccan sultanates revealed difficult struggles. Aurangzeb's strongest opponent in this process was Shivaji, who tried to create a native Hindu state by organizing the Marathas. Deccan politics has been evaluated within the scope of the regression of the Baburids since the beginning of the XVIIth century, in relation to the religious policy of Aurangzeb and its consequences. In this research, the continuity of this policy, which is vital for the financial and administrative needs of the Baburids, will be emphasized by considering the Deccan policy of Aurangzeb with a systematic approach in the light of the records of the period. It will be revealed that the annexation

policy that Aurangzeb has followed for the Deccan sultanates since he was a prince is not an baseless policy. In this study, it will be stated that the conquest movements in Deccan were shaped in the light of which goals and which policies Aurangzeb achieved. In this study, It will be stated that the conquest movements in Dekken were shaped in the light of which goals and with which policy of Aurangzeb reached the result. The political context and deficiencies of this enlargement policy will be evaluated. In addition, the negative consequences of the rapid expansion in the Deccan during the Aurangzeb's period will be mentioned.

Keywords: Aurangzeb, Akbar, Deccan, Qutbshahis, Adilshahis.

Giriş

Dekken bazı modern tarihçiler tarafından Kuzey Hindistan'dan kopuk ve Bâbürlü saltanat merkezine uzak bir coğrafya olarak değerlendirilmiştir. Delhi sultanlarının veya Bâbürlü hükümdarlarının sınırlarını Vindhya sıradağlarının ötesine taşıma girişimleri hırslı ve Hint alt kıtasının istikrarı bakımından sakıncalı girişimler olarak görülmüştür.¹ Ancak Bâbürlü hükümdarları için fiziksel zorlukların Dekken'e kazandırdığı mukavemet kırılmaz değildi. Bâbürlü Devletinin Ekber Şah'tan Evrengzîb'e uzanan Dekken'deki genişleme politikası birçok faktör tarafından belirlendi. Bâbürlü yönetici eliti ve mansabdârlar doğal olarak daha büyük gelir alanları elde etmek istiyordu. Bâbürlü hükümdarları, bu talepleri cevaplayabilmek için geniş kaynaklara sahip olmak durumundaydı. Bâbürlü Devletinin Dekken'e yönelik politikasındaki en belirgin hedef toprak ve kaynak ihtiyacı idi.

Bâbürlüler, Bâbür Şah ve Hümâyün dönemlerinde Kuzey Hindistan'a yerleşmeyi başardı. Ekber Şah (1556-1605) sağlam temeller üzerinde bir sistem oluşturarak Hindu toprak sahibi seçkinlerini de idaresi altında bu sistemin bir parçası yaptı. Bu dönemde Bâbürlü Devleti Avrasya'nın en güçlü devletlerinden biri haline geldi. Ekber Şah yaptığı fetihler ile

¹ Ishwari Prasad, *History of Medieval India*, The Indian Press, Allahabad, 1933, s. 23-25; Stanley Lane-Poole, *Aurangzib and the Decay of the Mughal Empire*, Clarendon Press, Oxford, 1901, s. 143; Mountstuart Elphinstone, *History of India: The Hindu and Mahometan Periods*, John Murray, London, 1857, s. 549-570; Shireen Moosvi, "The Mughal Empire and The Deccan-Economic Factors and Consequences" *Proceedings of Indian History Congress*, XLIII (1982), s. 365-367.

Bâbürlü sınırlarını doğu ve güney istikametinde genişletti. 1562'de Malva ve 1573'te Gucerât, Bâbürlü hudutları içine dâhil edildi. Bu genişleme politikası Racpût prensliklerinin Bâbürlü idaresine katılması ile devam etti. 1576 senesinde Bihâr ve Bengal'de Afganların kontrolündeki kalelerin zapt edilmesinin sonrasında Kabil ve Keşmir üzerine yoğunlaştı. Başta Özbek tehdidi olmak üzere batı kaynaklı akınlara karşı emniyet sağlanmaya çalıştı. Ekber Şah, 1595 senesinde Safevîlerin elindeki Kandahar'ın da Bâbürlü idaresine geçmesi ile güney siyasetine odaklanarak Dekken sultanlıkları üzerinde bir baskı oluşturmaya çalıştı. Özellikle Nizamşâhîler üzerine yapılan harekâtlarda başarılar elde edildi. 1595-1602 yılları arasında yürütülen askerî harekâtlar sonucunda Ahmednagar ele geçirilmiş Bâbürlüler, Dekken'deki mevcudiyetini geniş bir alana yaymaya başlamıştı.² Ekber Şah askerî başarılarını diplomasiyi kullanarak kalıcı bir hale getirmeye çalıştı. O, Dekken'e yönelik politikasını sağlam adımlar ile sürdürdü. Gerçekleştirdiği siyâsî evlilikler yolu ile Bâbürlüler lehine gelişen dengeyi sağlamlaştırmaya çalıştı.

Bâbürlülerin Dekken politikası Şah Cihan'ın saltanatı sırasında da aktif bir biçimde devam etti. Ahmednagar'ın bütünüyle Bâbürlü hâkimiyetine geçtiği bu dönemde Âdilşâhîler ve Kutubşâhîler üzerinde baskı artırıldı. Evrengzîb yürüttüğü Dekken valiliği boyunca askerî faaliyetlere ağırlık vermiş ve Dekken sultanlıklarının ilhakı gündeme gelmişti. Ancak babası Şah Cihan'ın aynı kararlılıkta olmaması ve Evrengzîb'in ağabeyi Dârâ ile süren rekabeti olası bir ilhakın önüne geçti. Evrengzîb'in Dekken sultanlıkları ortadan kaldırma düşüncesi iktidarının son dönemine kalacaktı.³

Evrengzîb döneminde Bâbürlü Devleti en geniş sınırlara ulaştı. Doğuda Assam'dan batıda Kabil'e ve güneyde Hint yarım adasının ucu Kavri Nehri'ne kadar bir alan Bâbürlü idaresi altına girdi. Geniş ölçekli askerî harekâtların neden olduğu malî problemler süregelen gerilimleri

² Seyyid Ali Tabâtabâî, *Burhân-ı Meâsîr, Matbaa-i Camia-i, Delhi, 1936, s. 611-615; Mahomed Kasım Ferishta, History of the Rise of the Mahomedan Power in India, II, çev. John Briggs, Longman, Rees, Orme, Brown, and Green, London, 1829, s. 268-280; Cihan Oruç, "XVI. Yüzyılda Babürlüler, Dekken Sultanlıkları Üzerinde Nasıl Bir Siyaset İzlediler?" *Türkiye Hindistan Çalışmaları I*, APAM, Ankara, 2021, s. 174.*

³ Kenbu, *a.g.e.*, III, s. 255-280; Richard C. Foltz, *Mughal India and Central Asia*, Oxford University, Karachi, 1998, s. 127-146.

artırdı. Maratalar'ın lideri Sîvâcî⁴ ve oğlu Sembhâcî'nin liderlik ettiği hareketler Bâbürlü Devletini Dekken'de uzun süre meşgul etti. Hint kültürünün yoğun olduğu bu topraklarda istenilen nizam ve asayiş hızlı bir şekilde oluşturulamadı. Malî sorunlar ile birlikte yaşanan yapısal problemler halk ayaklanmalarını ve ciddi huzursuzlukları beraberinde getirdi.

Evrengzîb'in Dekken siyaseti hazineyi tüketen, devletin odağını Kuzey Hindistan'dan güneye kaydırın ve Bâbürlü Devleti'ni çöküşe götüren bir adım olarak değerlendirilir.⁵ Özellikle Evrengzîb dönemi üzerine yaptığı çalışma ile kapsamlı bir eser meydana getirmiş olan Hintli tarihçi Jadunath Sarkar, Napolyon'un İspanya'da (1808-1814) karşılaştığı direniş ve beraberinde ortaya çıkan faturanın bir benzeri ile Evrengzîb'in Dekken'de yüzleştiğini ifade eder. Evrengzîb'in ölümünün ardından ise Maratalar ve diğer muhalif grupların güçlerini artırdığına dikkat çeker.⁶ Sarkar gibi bazı tarihçiler, Evrengzîb'in Dekken politikasını onun dinî siyaseti ile ilişkilendirmiş ve hatalı olarak gördükleri bu politikanın devleti çöküşe götüren nedenlerin başında geldiğini ileri sürmüşlerdir. Sarkar'ın Evrengzîb'in ülküsünün Hindistan'da bir İslâm devleti tesis etmek olduğu

⁴ Genç yaştan itibaren aktif bir siyasî yaşam içerisine giren Sîvâcî (1627-1680), Âdilşâhîler'in hizmetinde yerel bir şef olan Şahcî'nin oğlu idi. Sîvâcî, Bâbürlü veraset mücadelesi sırasında etkinliğini artırarak Dekken sultanlıkları ve Bâbürlülere karşı faaliyet yürüttü. Sîvâcî, yerli bir Hindu devleti meydana getirmek üzere bir motivasyon oluşturarak Marataları etrafında topladı. Gerilla taktiklerini ustaca kullanan karizmatik bir lider olan Sîvâcî, gerçekleştirdiği baskınlar ile Bâbürlüler'in Dekken'de yayılmasına engel teşkil etti. Nihayetinde Sîvâcî, 1674 yılında Chhatrapati ("evrenin efendisi") unvanı ile kurduğu devletin başına geçti. Sîvâcî bu vasfıyla Hindular tarafından Hindu milliyetçiliğinin kurucularından ve savunucularından biri olarak kabul edildi. Onun bağımsız bir krallık kurmak adına verdiği mücadelesi özellikle Hindu milliyetçileri tarafından siyasallaştırılmıştır. Hindistan'da ulus ve bağımsızlık fikirlerinin popülerlik kazandığı dönemde Sîvâcî, Hinduları yabancı idarelerden kurtarmaya çalışan bir vatansaver olarak tasvir edilmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Jadunath Sarkar, *Shivaji and His Times*, Longmans, Green and Co., London, 1920; James G. Duff, *A History of the Mahrattas*, Longmans, Rees, Orme, Brown, and Green, London, 1826., II, s. 242-249; Ayusman Chakraborty, "The Founder of Hindu Nationalism?", *Nationalism in India: Texts and Contexts*, Debajyoti Biswas, John Charles Ryan (ed.), Routledge, New York, 2022, s. 21-27.

⁵ Manas Patra, "Aurangzeb's Deccan Policy: An Approach of his Misguided Mind or Just Badly Timed?", *RRIJM*, IV/5 (2019), s.1371.

⁶ Jadunath Sarkar, *Studies in Mughal India*, M.C. Sarkar, Kalküta, 1919, s. 51.

yönündeki tezi bu çerçevede ele alınmıştır. S. R. Sharma da bu görüşü savunmuş ve Dekken politikasını dinî çerçevede ele almıştır.⁷ Ancak Satish Chandra'nın da ifade ettiği gibi bu görüşler artık eski önemini taşımamaktadır.⁸

Bâbürlülerin XVIII. yüzyılın başından itibaren içerisine girdiği gerilme üzerine yapılan değerlendirmeler farklılık gösterir. Marksist tarihçi İrfan Habib, Bâbürlü Devletinde tarımsal alandaki artan talebin köylü sınıfı üzerinde baskı oluşturduğunu ve bu kesimin yaşanan huzursuzluklarda rol almasına neden olduğunu söyler. M. Arthar Ali ise bu gerilemeye Dekken meselesinin ortaya çıkardığı bitmek bilmeyen muharebelerin ve genişleme politikasının neden olduğunu öne sürer. Ayrıca İslâm dünyasının Batı ile kültürel ve siyasî olarak rekabet edememesinin Hindistan'da da aynı sonucu doğurduğunu belirtir. Birçok tarihçi, Dekken sorunuyla bağlantılı olarak mansabdâr sisteminin işlevini yitirmesini, Bâbürlülerin gerilemesinde öne çıkan neden olarak gösterir. Bu konu üzerinde daha tutarlı bir değerlendirme yapan Satish Chandra ise XVII. yüzyılın ikinci yarısındaki genişlemenin, kronik bir sorun olarak gördüğü câgîrdar krizi ile birlikte artan arz talep dengesindeki bozulmaya çare olmadığını söyler.⁹

Evrengzîb'in Dekken Valiliği Sırasındaki Faaliyetleri

Evrengzîb 1636-1644 ve 1652-1657 yılları arasında iki defa Dekken valiliği yaptı. Bu görevi sırasında ciddi deneyim kazanırken Dekken üzerindeki politikaları da bu süreçte şekillendi. Evrengzîb, Dekken valilikleri döneminde başarılı malî düzenlemelerin yanı sıra askerî faaliyetleri ile de ön plana çıktı. Dekken'de 1633'te Hüseyin Nizamşah'ın Bâbürlü egemenliğini tanımamasının ardından Marataların güç kazanmaya başladığı istikrasız bir ortam oluşmuştu. Evrengzîb, Dekken sultanlıklarının gücünü zayıflatmaya çalıştı ve ardından askerî hareketler

⁷ Sri Ram Sharma, *The Religious Policy of the Mughal Emperors*, Asia Publishing House, Bombay, 1940, s. 145-161.

⁸ Satish Chandra, "Some Consideration of the Religious Policy of Aurangzeb", *Proceedings of Indian History Congress*, XLVII/1 (1986), s. 369.

⁹ İrfan Habib, *Agrarian System of Mughal India, 1556-1707*, Asia Publishing House, New York, 1963, s. 317-341; Satish Chandra, *Historiography, Religion, and State in Medieval India*, Har-Anand, New Delhi, 2004, s. 160-163; Satish Chandra, *Medieval India; Society, the Jagirdari Crisis and the Village*, New Delhi, 1982, s. 61-73; M. Athar Ali, "The Passing of Empire: The Mughal Case", *Modern Asian Studies*, IX/3 (1975), s. 384-395.

ile daha ileri adımlar attı.¹⁰ 26 Aralık 1637 tarihinde Baglana Bölgesinin kontrol altına alınması ile başlayan bu harekâtlar, Bâbürlü hâkimiyetinin kuzeybatı yönünde genişlemesine olanak sağladı.¹¹

Evrengzîb şehzadelğinde Dekken’de Bâbürlü hâkimiyetini genişletmeye yönelik stratejiler geliştirirken aynı zamanda yaklaşan taht mücadelesi öncesinde kendi ittifak ağını da oluşturmayı ihmal etmedi. O, bölgedeki dinî önderler ile yakın bir ilişki kurdu. İslâmi bilimler açısından önemli şehirler olan Burhânûr ve Kuldabad’taki din adamlarının tespit edilmesi için emir verdi. Bu dinî şahsiyetler arasında *el-Fetâva’l-Âlemgîriyye*’nin yazılmasında görevli kurulun başında bulunan Şeyh Nizam Burhânûrî gibi isimler vardı. Yerel dinî unsurlar ile bu çerçevede ilişki geliştiren Evrengzîb, bu zümrelere arazi bağışları ve maddi destek sağlayarak bir himaye oluşturdu.¹² Dekken valiliği sırasında başta yanındaki beyler olmak üzere yerel unsurlarla kurduğu yakınlık ile geniş bir etki alanı meydana getirdi. Ayrıca Evrengzîb’in tesis etmeye çalıştığı ittifak ağı içerisinde Maratalar da önemli bir yer teşkil ediyordu.¹³ Ancak hükümdarlık döneminde onu en çok meşgul eden yine Maratalar oldu.¹⁴

Evrengzîb, özellikle ikinci Dekken valiliği döneminde idarî ve askerî kabiliyetlerini icraatlarına yansıttı. İktidar mücadelesi öncesinde Dekken’de aktif bir dönem yaşadı. Dekken’in iskânı ve vergi sistemi onun valiliği sürecinde yeniden düzenledi. Dekken’in yeniden yapılandırılması gerçekleşirken hayata geçirilen reformlar ile yeni

¹⁰ Muhammed Salih Kenbu, *Amal-i Salih*, II, Gulam Yezdani (ed.), Şefik Press, Lahor, 1967, s. 243-246; Abdulhamid Lahori, *Padişahname*, I, M. Kabiruddin Ahmad and M. Abdur Rahim (ed.), College Press, Kalküta, 1867, s. 205; Muni Lal, *Aurangzeb*, Vikas Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, 1923, s. 35.

¹¹ Inayat Khan, *The Shah Jahan Nama of Inayat Khan*, W. Begley and Z. Desai (ed.), Oxford University Press, Delhi, 1990, s. 243-247.

¹² *Selected Documents of Shah Jahan’s Reign*, Yusuf H. Khan (ed.), Daftar-i-Diwani, Hyderabad, 1950, s. 183-185.

¹³ Munis D. Faruqi, *The Princes of the Mughal Empire, 1504–1719*, Cambridge University Press, Cambridge 2012, s. 169-173.

¹⁴ Marataların ana yurdu olarak Dekken’in Deş bölgesi gösterilir. Burası Hint denizi ve Batı Gat dağlarının çevrelediği bir alandır. XVII. yüzyılın ikinci yarısında güçlerini artıran ve bir devlet meydana getiren Marataların büyük bölümü Maharastra olarak da anılan bilinen Konkan’da yaşamaktaydılar. Duff, *a.g.e.*, s. 1-6.; Khalik Ahmad Nizami, “Dekken”, *DîA*, IX, TDV Yayınları, İstanbul, 1994, s. 112-113.

fetihler için sağlam bir sistem oluşturulmaya çalışıldı. Raca Todar Mal'in¹⁵ vergi sistemi reforme edilerek uygulanmaya başlandı. Tarımsal üretimin artırılması için iktisadî bir program oluşturularak bu yönde destekleyici adımlar atıldı. Bu iyileştirmeler ile birlikte Dekken'in ordu teşkilatı yeniden düzenlendi.¹⁶

Dekken'deki siyasî tablo ise Evrengzîb için hareketli bir dönemi meydana getirdi. Kutubşâhîler¹⁷ ve Âdilşâhîler resmi mezhep olarak Şiiliği kabul eden sultanlıklardı. Kutubşâhîler'in Bâbürlülere ödemesi gereken yıllık haracı geciktirmesi Evrengzîb için bir fırsat yarattı. Ayrıca Kutubşâhîler'in iç mücadeleleri de onları müdahaleye açık bir duruma getiriyordu. Karnatik hâkimi Mir Cumlâ'nın Bâbürlü saflarına dâhil edilmesi ile süreç bir savaşa evrildi ve Evrengzîb Gûlkünde'yi ele geçirmek için harekete geçti (5 Şubat 1656).¹⁸ Gûlkünde, Bâbürlü kuvvetleri tarafından kuşatıldı. Ancak Abdullah Kutubşâh'in isteği üzerine Şah Cihan bir antlaşma yapılması yönünde karar verdi. Gûlkünde'nin ele geçirilmesini isteyen Evrengzîb'in arzu etmediği bu antlaşma ile Kutubşâhîler tazminat ve haraç ödemeye razı oldu.¹⁹ Bâbürlülerin Dekken politikasındaki bu kritik karar daha maliyetli ve uzun muharebelerin habercisi idi.

Evrengzîb'in Dekken siyasetinin onun dinî anlayışının ürünü olduğu iddiası, Ekber Şah'tan itibaren Bâbürlü Devletinin güney siyasetine baktığımızda geçerliliğini kaybeder. Evrengzîb'in Dekken valiliği görevini

¹⁵ Raca Todar Mal, Ekber Şah döneminin yetenekli maliyecilerinden biri idi. Divan başkanlığı da yapan Todar Mal, Gucerât'ta gerçekleştirdiği vergi reformu ile ünlenmiştir. Y. Hikmet Bayur, *Hindistan Tarihi (1526-1737)*, II, TTK Basımevi, Ankara, 1987, s. 93.

¹⁶ Azmat A. Beg, *Aurangzeb's Second Viceroyalty of the Deccan*, Doktora Tezi, The Aligarh Muslim University, 1971, s. 1-2.

¹⁷ Kutubşâhîler, Behmenî Devletinin ortadan kalkmasının ardından kurulan yeni devletlerden biridir (1512-1687). Menşeleri bakımından Karakoyunlular'a bağlı olan bu hânedan Doğu Dekken'de kurulmuştur. Gûlkünde'yi hakimiyetleri altına alan Kutubşâhîler özellikle dil ve mimari açısından Hint kültürünü de yansıtan bir sentez oluşturmuşlardır. Enver Konukçu, "Kutubşâhîler", *DİA*, XXVI, TDV Yayınları, Ankara, 2002, s. 500.

¹⁸ Micheal H. Fisher, *Bâbürlüler: Hindistan'da Bir Türk İmparatorluğu*, çev. M. Fatih Çalışır, Kronik, İstanbul, 2020, s. 269-271.

¹⁹ Kenbu, *Amal-i Salih*, III, s. 225-226; J.F. Richards, *Mughal Administration in Golconda*, Clarendon Press, Oxford, 1975, s. 37-39; Cihan Oruç, *Şah Cihan Dönemi Babürlü Devletinin Dış Politikası*, Doktora Tezi, Sakarya 2019, s. 36-39.

yürüttüğü sırada Dekken sultanlıklarına yönelik olarak izlediği ilhak politikası Şah Cihan tarafından engellenmişti. Kanlı bir veraset mücadelesi sonrasında Bâbürlü tahtına geçen Evrengzîb'in güney siyaseti dinî bir taassubun ürünü olan plansız bir anlayış olarak görülmüyordu.

Bâbürlülerin Dekken'e yönelik yayılcı siyaseti, Ekber Şah zamanında başlamış ve güney istikametindeki bu genişleme eğilimi, bölgenin stratejik önemi ve barındırdığı kaynaklar bakımından hep canlı kalmıştı. Bâbürlü Devletinin artan toprak ihtiyacı ve iktisadî gereksinimleri Dekken siyasetine ağırlık verilmesine yol açtı. Evrengzîb'in tahta geçtiği ilk yıllarda yaşanan krizler, Dekken'in ilhakını daha gerekli hale getirdi. Ancak bu dönemde Bîcâpûr ve Gûlkunde'ye karşı bir girişim olmadı.

Bâbürlü Devletinin yeni topraklara olan ihtiyacını soyluların yeni kazanç alanları elde etmek yönündeki arzusu kamçılıyordu. XVI. yüzyılın sonunda Bâbürlü sınırları neredeyse Kuzey Hindistan'ın tümünü kapsıyordu. Dekken tüm coğrafi ve siyasî zorlukları ile Bâbürlü Devletinin yeni odağı oldu.²⁰ Ekber'in Handeş'i ele geçirmesi güneye yönelik politikanın kararlılığını gösteriyordu.

Cihangir döneminde sürdürülen bu siyaset ile Ahmednagar, Bîcâpûr ve Gûlkunde üzerine harekâtlar yapıldı. Bunun neticesinde, Âdilşâhîler ve Kutubşâhîler haraç ödemeye rıza gösterdi. Şah Cihan döneminde ise Ahmednagar Bâbürlü idaresi altına girdi.²¹ Evrengzîb şehzadelğinde Dekken sultanlıklarına yönelik olarak yürüttüğü ilhak siyasetini hükümdarlığı ile birlikte gündemine aldı. Ancak taht mücadelesi sırasında hız kazanan Sîvâc'ının faaliyetleri ve ardından Marata Devletinin ortaya çıkması neticesinde Dekken'de çok taraflı bir çatışma ortamı oluştu. Bu durum oldukça uzun ve çetin bir mücadeleyi doğururken Evrengzîb'in 1679 Racistan meselesi²² sonrasında devletin

²⁰ Moosvi, a.g.m., s. 365-367.

²¹ Patra, a.g.m., s. 1372-1373.

²² Yaşanan Racpût ayaklanması yeni krizlere kapı araladı. Bu ayaklanma, Marvar hükümdarı Cesvent Sing Rahtor'un 1678 tarihinde ölümü üzerine yaşanan yeni lider tartışmaları etrafından ortaya çıktı. Merkezî otoriteyi sağlamlaştırmak isteyen Evrengzîb, Racpûtların bir kolu olan Rahtorların bu liderlik meselesine müdahil oldu. Rahtorların bu müdahaleye sert tepki göstermesi isyana giden bir süreci doğurdu. Evrengzîb Marvar'ı

ağırlık merkezini Dekken'e kaydırması ile süreç, güney siyasetinin nihayete erdirilmesi için verilen amansız bir mücadeleye dönüştü. Dekken siyasetinin devamlılığını göz önüne aldığımızda Evrengzîb'in temelsiz bir siyaset izlediğini ifade edemeyiz.

Evrengzîb'in İhtiyatlı Siyaseti ve Marataların Yükselişi

Evrengzîb tahta geçişinin ardından Âdilşâhîler ile yapılmış antlaşmanın gereği olarak Bâbürlü idaresine geçmesi gereken alanların kazanımı için mücadele etti. Bu süreçte Marata lideri Sîvâcî etki alanını genişleterek Bâbürlüler için bir tehdit olmayı sürdürdü.²³ Dekken sultanlıklarının zayıflaması ve Bâbürlüler ile girdikleri mücadeleler, Sîvâcî liderliğindeki Maratalara topraklarını genişletme fırsatı sundu. Bâbürlüler veraset mücadelesi ile meşgul oldukları sırada, Dekken'de Marataların etkin olduğu bir çatışma alanı oluştu.²⁴ Marata şeflerinden Şahcî'nin oğlu Sîvâcî bu dönemde öne çıkan isim oldu. Güney Konkan ve Kolapor bölgesini kontrolü altına alarak Bîcâpûr kuvvetlerine karşı üstünlük sağladı. Maratalara karşı Bâbürlü-Âdilşâhî ittifakı gündeme geldi. Bu ittifak kapsamında gerçekleştirilen harekâtlarda Puna kenti ve birçok alan zapt edildi. Çete savaşı ile mücadelesine devam eden Sîvâcî, gerçekleştirdiği baskınlar vasıtasıyla destekçilerinin moralini yüksek tutarken stratejik bir yer olan Sûret limanına yaptığı saldırı ile burayı yağma etti.²⁵ İktisadî olarak da Bâbürlüleri tehdit eden bu gelişme karşısında Evrengzîb, yaptığı atamalar ile tepkisini gösterdi. Dayısı

ilhak etmek üzere bir harekât başlattı. Ancak diğer bazı Racpût liderlerinin de müdâhil olması ile bu isyan büyüdü. Evrengzîb'in oğlu Şehzade Ekber'in 1681 tarihinde bu isyancıların desteği ile Evrengzîb'e karşı liderlik mücadelesine kalkışması, bu sorunu daha hassas bir duruma getirdi. Evrengzîb, bu isyancıları güç kullanarak bertaraf ederken bazı Racpût grupları ile de anlaşarak Racistan meselesini çözüme kavuşturdu. Şehzade Ekber ise Dekken'e kaçarak Maratalar'a sığınmak durumunda kaldı. Hafi Han, *a.g.e.*, II, s. 273-276; Streusand, *a.g.e.*, s. 235-239.

²³ Kenbu, *Amal-i Salih*, III, s. 261-278.

²⁴ Muhammed Müstaid Han, *Me'âsir-i Âlemgîrî*, Âgâ Ahmed Ali (nşr.), Baptist Mission Press, Kalküta, 1870-73., s. 32-33.

²⁵ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 33-44; Duff, *a.g.e.*, s. 197-201.; Bayur, *a.g.e.*, II, s. 262-264.

Sûret, XVII. yüzyılda kültürel ve iktisadî bakımdan önemli bir şehirdi. Bâbürlü Devletinin önde gelen ticaret ve deniz limanlarından birisi burada bulunuyordu. Ayrıca yabancı yerleşimci nüfusu ile de ayrı bir önem arz ediyordu. İngilizler, Bâbürlü hükümdarından aldıkları izinle 1612 yılında burada bir ticarî üs kurdular.

Şâyeste Han'ın yerine oğlu Şehzade Muazzam Han'ı Dekken idaresine atadı.²⁶

Sîvâcî yağmur mevsiminden kaynaklanan tabii güçlükleri değerlendirerek baskınlarını sürdürdü ve Ahmednagar şehri de Sûret ile aynı kaderi yaşadı. Evrengzîb'in generallerinden Cay Sing'in yerel unsurlar üzerinden kurduğu ilişkiler bölge siyasetine etki etmiş, Marata lideri ile bir antlaşma yapma imkânı oluşmuştu. Geçekleştirilen Purandhar Antlaşması ile Sîvâcî'nin saldırılarının önüne geçilmeye çalışıldı (1665). Bu antlaşma ile Sîvâcî'nin ele geçirdiği bazı kaleler geri alındı ve Sîvâcî'nin oğlu Sembhâcî, Bâbürlü hizmetine katıldı (1665). Sîvâcî ise bazı verimli arazileri belli bir bedel ödeyerek kullanma hakkı elde etti. Cay Sing, Marataların desteğini almayı tavsiye etti. Evrengzîb, bu tavsiyeyi uygulamaya çalışsa da istediği başarı ve güveni sağlayamadı.²⁷

Evrengzîb için Dekken'de Bâbürlü hâkimiyetinin tam mânası ile tesis edilmesi hayati idi. Ancak Evrengzîb'in Dekken siyaseti güneydeki rakipleri ile topyekûn bir mücadele anlamına gelmiyordu. Zaman zaman onları birbirleri ile karşı karşıya getirmek ve Sîvâcî örneğinde olduğu gibi onlardan istifade etmeyi de içeriyordu. Ancak bu hamlelerinde arzu ettiği başarıya ulaştığını söyleyemeyiz. Sîvâcî ile yapılan antlaşma sonrasında Âdilşâhîler üzerine gidildi. 1657 antlaşmasının uygulanmadığı gerekçe gösterilerek bu harekâta girildi.²⁸ Ancak 1666 senesinde başlatılan ve Bîcâpûr'un muhasara edildiği bu harekât başarıya ulaşmadı. Âdilşâhîler'e karşı gerçekleştirilen bu girişime Sîvâcî'nin kuvvetleri de destek verdi. II. Ali Âdilşâh'ın bu muhasara karşısında hazırlıklı olması şehrin düşmesine imkân vermedi. Bir netice elde edilemeyen bu harekât sonrasında Sîvâcî, Evrengzîb'ten arzu ettiği mevkiyi alamadı ve Dekken'e dönerek buradaki mücadelesini sürdürdü. Marata sorunu Evrengzîb'in Dekken siyasetindeki ana meşguliyeti olarak saltanatının sonuna kadar sürdü.²⁹ Marataların bir Hindu devleti teşkil etme yönündeki arzuları ile Sîvâcî, bir

²⁶ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 42-45.; Duff, *a.g.e.*, s. 197-201.

²⁷ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 52-54.; Münşî Muhammad Kâzım, *Âlemgîrnâme*, Hâdim Hüseyin-Abdülhay (nşr.), College Press, Kalküta, 1868, s. 902-905.

²⁸ Satish Chandra, *History of Medieval India (800-1700)*, Orient Longman, New Delhi, 2007, s. 377-379; Kenbu, *a.g.e.*, III, s. 258-261.

²⁹ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 54-59.

isyancı figürünün ötesinde güneyde Bâbürlülere karşı gelişen muhalefetinin lideri olarak sıvrıldı. Marataların dinî ve siyasî uyanışlarının ortaya çıkardığı direnç Bâbürlülere uzun süre uğraştırdı.

Sûret şehrinin 1670 yılında Sîvâcî tarafından ikinci kez yağmalanması Bâbürlü stratejisinin başarısız olduğunu da gösteriyordu.³⁰ Ardından Handîş'in Sîvâcî tarafından zapt edilmesi ile Sûret'ten Burhânû'ya kadar olan hattın Marataların kontrolüne geçmesi Bâbürlülerin bölgedeki ticari faaliyetlerinin sekteye uğramasına yol açtı.³¹ Marata etkinliği Hindistan'ın batı sahilleri boyunca devam etti. Dilir Han ve Dekken sûbedarı olan Bahadır Kökeltaş'ın aktif siyaseti ile Handîş ve Berar'da mağlup edilen Maratalar bir kez daha baskılandı. Maratalar karşısında daha kesin çözümler getirecek hamleler Evrengzîb döneminin çok taraflı çatışma atmosferi içerisinde mümkün olmadı. Kuzeyde meydana gelen Afgan isyanı Bâbürlülere bir süre meşgul etti. Afgan sorunu, Dekken'deki kuvvetlerden güç aktarılmasına yol açtı. Sîvâcî, bu gelişmeyi 1674 yılında arzu ettiği Marata devletini kurarak değerlendirdi. Sîvâcî, chatrpati (Sanskritçe "evrenin efendisi") unvanı ile örgütlü ve sistemli bir yapı halini alan organizasyonunun başına geçti.³²

Marataların Dekken'de yağma politikası ile birlikte artan etkisi ve Dekken sultanlıkları ile kurmaya çalıştığı münasebetler oldukça karmaşık bir siyasî mücadele iklimi meydana getirdi. Dekken politikasında dinî propaganda ise yeni kurulan Marata Devleti karşısında tehdit algısı üzerinden yürütüldü. Dekken politikasının Hindu-Müslüman mücadelesi olarak değerlendirilemeyeceği gibi Şii-Sünni çatışması olarak da görülmesi doğru olmayacaktır. Evrengzîb'in Dekken siyasetini aldığı kararlar ve yürüttüğü stratejinin sonuçları bağlamında değerlendirmek bizi daha doğru bir sonuca götürecektir. Siyasî ve iktisadî koşulların meydana getirdiği gereklilikleri ve kırılmayı göz önünde bulundurmamak gerekir.

Marataların askerî sahada mezziyetlerini geliştirmesi ve sistemli bir yapı haline gelmesinin yanı sıra yürüttükleri stratejinin başarısı ve Kuzey Hindistan'da cereyan eden hadiseler onları Bâbürlüler karşısında

³⁰ Duff, *a.g.e.*, II, s. 243-248.

³¹ Hafi Han, *Müntehab'ül Lübab*, II, Kebîrüddin Ahmed ve Gulâm Kâdir (ed.), The Urduo Guide Press, Kalkûta, 1874, s. 246-250.

³² Duff, *a.g.e.*, I, s. 264-268.

cesaretlendirdi. Sîvâcî'nın faaliyetleri Hinduların yerli bir devlet teşkil etmek yönündeki arzularını da canlandırmıştı. Dekken'deki bu karmaşık ve çok taraflı çatışma ortamı, Evrengzîb'i Kuzey Hindistan'daki tahtından ayırarak Dekken'deki mücadele alanlarına getirdi.³³ Sîvâcî ile daha evvel denenen sulh artık olası değildi. Zira Sîvâcî bu anlamda güven vermiyordu. Yürüttüğü yağma politikası ile Bâbürlüler için belirgin bir düşman figürü haline geldi. Aynı zamanda Sîvâcî için Dekken sultanlıklarının zayıflığı ve iç hizipleşmelerinin yarattığı sorunlu yapısı, yeni akınlar için bir alan oluşturuyordu.

Evrengzîb'in Dekken siyaseti Marataların hızlı yükselişi sonunda yerli bir Hindu devleti meydana getirmesi ile oldukça karmaşık ve zorlu bir sürece evrildi. Ayrıca, Kuzey Hindistan'da Racpûtlar ve Câtların yarattığı sorunlar mevcut durumu daha da zorlaştırdı. Dekken sultanlıklarının direnişi sürmekteydi. Aynı zamanda bu sultanlıkların istikrardan uzak yapıları ilhak dışındaki diplomatik adımları sonuçsuz bırakıyordu. Dekken'de uzayan muharebe ortamı idarî ve malî sonuçlara yol açtı. Evrengzîb'in saltanat merkezinden uzaklaşması Câtları ve Sihleri Bâbürlülere karşı ayaklanma yönünde cesaretlendirdi. Ancak yine de Evrengzîb, Dekken siyasetine verilen önemi azaltmadı. Birkaç başarısız girişim onun kaygısını artırdı. Kendi dayısı Şâyeste Han da dâhil olmak üzere bazı generallerin Dekken'in idaresinde başarısız olmasının ardından Delhi'den Dekken siyasetini yürütmenin zorluğunu kabul ederek güneye hareket etti.³⁴

Meydana gelen isyanlar Dekken siyasetini olumsuz etkiledi. Maratalar bağımsız bir yapı oluştururken Bâbürlüler, bu gelişmeye hızlı bir yanıt veremedi. Afganların yarattığı sorunlar, bir ayaklanmaya dönüşerek Bâbürlülerin enerjisini kuzeyde harcamasına neden oldu. Yusufzaî Afganlarının Peşaver'i içine alan ayaklanması Hindistan'ın Keşmir ile olan bağlantısını tehlikeye sokuyordu. Bu bölge Bâbürlülerin Safevîler ile olan rekabeti açısından da mühimdi.³⁵ Ayaklanma sert bir biçimde bastırılırken isyancıların kontrolüne giren bu ticari güzergâh tekrar denetim altına alındı.³⁶

³³ Hafi Han, *a.g.e.*, II, s. 278-281.

³⁴ Patra, *a.g.e.*, 1373.

³⁵ Streusand, *a.g.e.*, 233-235.

³⁶ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 60-62.

Evrengzîb döneminde merkezi bölgelerdeki ayaklanmalar da devrin önemli hadiseleri arasında idi. Köylü gruplarının başını çektiği huzursuzluklar ve dinî içerikli ayaklanmalar yaşandı. Câtların ayaklanmasını 1672'de Satnamilerin öncülük ettiği isyan izledi.³⁷ Pencap bölgesindeki bir diğer dinî grup olan Sihler, guruları liderliğinde Bâbürlü idaresine karşı muhalefetlerini sürdürdüler.³⁸ Bu ayaklanmalar, Bâbürlülerin Dekken'deki askerî varlığı için de tehdit oluştuyordu. Evrengzîb, bu hassas durumun bilincinde olarak diplomasiyi ön plana aldı. İlk olarak Âdilşâhîler üzerinde nüfuz arayışına girişti. Maratalara karşı oluşturulabilecek bir birlik, Bâbürlülerin Dekken'deki kazanımları için gerekli idi. Ancak bu birliğin önündeki en büyük engel Dekken sultanlıklarının istikrardan uzak yapılarıydı. Özellikle Âdilşâhîler içerisindeki hizipleşmeler sağlıklı ilişkileri mümkün kılmadı. Evrengzîb, bu durumu Âdilşâhîlerin iç mücadelelerine müdahil olarak yürütmeye çalıştı.³⁹ Sîvâcî ise devam ettirdiği baskın ve yağma politikası ile yeni kazanımlar elde etti. Aynı zamanda onun yarattığı kaos ortamı Bâbürlülerin ve Dekken sultanlıklarının Güney Hindistan'daki prestijine ciddi zarar verdi.

Dekken Sultanlıklarının İlhakı

Evrengzîb'in Dekken sultanlıklarına yönelik ilhak arzusu 1679 sonrasında izlenen aktif politikayı şekillendirdi. Evrengzîb, Âdilşâhîler ve Kutubşâhîlere yönelik olarak yeni bir strateji geliştirdi. Dekken sultanlıklarının birbirleri ile olan rekabetlerinden faydalanmaya çalıştı. O, Âdilşâhîlerin iç işlerine müdahil olarak bazı kazanımlar sağladı. Âdilşâhîler içerisindeki Dekkeniyân⁴⁰ ve Gariban gruplarının çekişmesi,

1672 senesinde Afrîdîler kabilesinin liderliğinde başlayan Afgan ayaklanması diğer Afgan kabilelerinin de katılımı ile ciddi bir sorun haline aldı. Kuzeyde cereyan eden bu hadise, Evrengzîb'i başkentten çıkmaya ve bu ayaklanmanın bastırılması için Hasan Abdal'a kadar gitmeye mecbur bıraktı. Evrengzîb'in kumandanlarından Ağır Han'ın uğraşları ile bastırılan bu hadise Dekken'deki operasyonları sekteye uğratmış ve kuzeye güç aktarılmasına neden olmuştu. Nihayetinde dört yıl kadar süren bu sorunun çözülmesin ile beraber Hayber Geçidi'nin güvenliği yeniden garanti altına alınmış oldu. Hafi Han, *a.g.e.*, II, s. 235-246; Streusand, *a.g.e.*, s. 235.

³⁷ Fisher, *a.g.e.*, 287; Mustaid Han, *a.g.e.*, s. 71-73

³⁸ Streusand, *a.g.e.*, s. 236.

³⁹ Hafi Han, *a.g.e.*, II, s. 235-238.

⁴⁰ Adilshahiler içerisinde farklı güç merkezleri mevcuttu. Afganlar, Türkler ve yerleşmiş kesimin birbirleri ile olan mücadelesi istikrara imkân vermiyordu. İran'dan gelmiş olan ve

bu sultanlığı yalnızca Bâbürlü müdahalesine açık hale getirmiyordu. Bu durum Sîvâcî için de yeni fırsatları ortaya çıkarmıştı. Karnatik 1676 senesinde Sîvâcî'nin kontrolüne geçti. Buna karşın Marataların daha ileri adımları önlenerek Naldrug ve Gülberge Bâbürlüler tarafından ele geçirildi. Bîcâpûr'da idarenin Afganların eline geçmesi sonrasında Evrengzîb, Afgan beyi Dilir Han üzerinden bu sultanlık ile ilişki geliştirmeye çalıştı. Dilir Han çabalarıyla Âdilşâhîler, Sîvâcî ve Kutubşâhîlere karşı Bâbürlülerin yanında kalmayı sürdürdü. Evrengzîb vakit kaybedilmeden Kutubşâhîler üzerine müşterek harekât yapılmasını istedi ancak gerçekleştirilen bu harekât neticesinde arzu edilen başarı elde edilemedi.⁴¹

Evrengzîb'in Dekken sultanlıklarını ilhak etme yönündeki kararı zorlu muharebeleri ortaya çıkarırken Maratalar etki alanlarını genişletti. Evrengzîb'in Dekken'e geliştiren evvel Dekken'e yönelik olarak yapılan atamaların yanlışlığı ve Dekken sultanlıkları ile istikralı bir güven ortamının sağlanamaması Dekken siyasetinin zafiyet alanlarını oluşturdu. Ayrıca askerî kapasiteyi aşan harekâtların icra edilmesi özellikle Batı Dekken'de gerekli insan gücü ve malî kaynak bakımından ciddi sorunlara yol açtı. Karizmatik liderliği ile Marataları yerli bir devlet çatısı altında birleştirmeye çalışan Sîvâcî, Bâbürlülerin güneye yönelik amaç ve hedeflerinin önündeki en önemli engeli oluşturdu. Dekken'in bir bütün olarak Bâbürlü hâkimiyetine girmesini arzu eden Evrengzîb, antlaşmalar yoluyla yeni bir denge yaratmak istedi ancak bu yönde atılan adımların Bâbürlüler lehine kalıcı bir barışa dönüşmesi mevcut kaotik yapı nedeniyle mümkün değildi.

Evrengzîb, bu koşullar altında ve Dekken sultanlıklarının Maratalar karşısında çözülme ihtimalini de dikkate alarak 1676'da Bâbürlü Devletinin güneye doğru genişleme politikasını güçlü bir biçimde hayata geçirmeye başladı. Böylece, Bâbürlülerin Ekber devrinden beri takip ettiği sınırlı genişleme politikası yeni bir aşamaya geçmiş oldu. Bu politika

nüfusları daha az olan Şii Türkler, Gariban (garipler-yabancılar) şeklinde anılıyordu. Dekkenliler ve yerleşmiş nüfus Dekkeniyân ifadesiyle adlandırılıyorlardı. Bu grubun içerisinde Afrika'dan gelenler de yer alıyordu. Bu iki grup arasındaki çekişme Garibanların büyük bölümünün Şii, Dekkeniyânların ise Sünnî mezhebini benimsemesinden ötürü dinî boyutta da bir gerilimi ortaya çıkarıyordu. Bayur, *a.g.e.*, I, s. 427-429.

⁴¹ Jadunath Sarkar, *Shivaji and His Times*, Longmans, Green and Co., London, 1920, s. 256-259; Sarkar, *a.g.e.*, IV, s. 118-121.

yoğun ve yorucu mücadeleleri beraberinde getirdi. Özellikle 1676'dan 1678'e kadar olan dönemde Dekken'de ciddi bir askerî mücadele yaşandı.⁴²

Evrengzîb, Âdilşâhîler üzerindeki denetimini mutlak surette sürdürmeyi hedefliyordu. Bîcâpûr'da yaşanan iktidar değişiklikleri ikili ilişkilere etki etti. Dekkeniyân grubunun idareyi ele geçirmesi sonrasında Bâbürlüler ile yeni bir antlaşma yapıldı. Evrengzîb'in buyruklarına uymaya rıza gösteren Habeşlerden Siddi Mesut'un vezirliği tanınarak tekrar bir nüfuz üretildi (1677). Ancak eski savaş ortamına dönülmesi geç olmadı. Âdilşâhîler'in Sîvâcî ile yakınlaşması Bâbürlü tepkisini doğurdu. Dilir Han'ın çabaları ile Bupalgarh kontrol altına alınarak Marataların etkisi kırılmaya çalışıldı. Âdilşâhîler ile ilişkiler ise atanan kukla bir vekil üzerinden düzenledi.

Ancak Dekken sultanlıkları ile uzun soluklu uzlaşmalar yaşanmadı. İktidar değişikliklerinin çokça yaşandığı Âdilşâhîler ile sürdürülebilir bir ittifak mümkün olmamıştı. Bâbürlülere her fırsatta cephe alan Âdilşâhîler ile yaşanan kriz sürecinde Sîvâcî, Bâbürlü iç bölgelerine sokulacak faaliyetlere kalkıştı. Nihayetinde, Dekken sûbedarı olarak Bahadır Kökeltaş'ın atanması sonrasında daha somut bir barış gerçekleşti. Böylece Âdilşâhîler hutbe ve paralarda Evrengzîb'in adına yer vereceği bir barışı kabul etmiş oldu (1680).⁴³

Evrengzîb'in Dekken'de Maratalar başta olmak üzere bölgedeki güçlere karşı tutumu esas itibarıyla siyasî nitelikteydi. Bâbürlü Devletinin güneye yayılması Dekken'in zengin kaynaklarını kullanması anlamını taşıyordu. Ayrıca batı sahillerinin arz ettiği stratejik hususiyet ticari faaliyetlerin geleceği için ehemmiyet taşıyordu. Bâbürlü Devletinin idarî ve iktisadî gereksinimleri de güney yönündeki genişlemeyi zorunlu kılıyordu. XVI. yüzyılın sonuna gelindiğinde Bâbürlü sınırları Kuzey Hindistan'dan Bengal'e uzanan ölçüğü ile geniş bir alanı muhteva ediyordu. Bâbürlüler için siyasî olarak Hint alt kıtasını bir bütünlük arz edecek yapıya kavuşturmak başlıca hedefti.⁴⁴

⁴² Hafi Han, *a.g.e.*, II, s. 247-249.

⁴³ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 60-62; Bayur, *a.g.e.*, II, s. 282-285.

⁴⁴ Shireen Moosvi, "The Mughal Empire and The Deccan-Economic Factors and Consequences" *Proceedings of Indian History Congress*, XLIII (1982), s. 366-367.

Sivâcî, Bâbürlüer için isyanların sebep olduğu sıkıntılı evrede, Dekken sultanlıkları üzerindeki etkisini artırdı. Marata Devletinin hudutlarını güney ve batı istikametinde genişletmeyi başardı.⁴⁵ Marataların akın ve yağma gerçekleştirdikleri bu coğrafyanın tabii yapısına uygun yürüttükleri stratejinin başarısı ortadaydı. Ayrıca Bâbürlülerin, kuzeyde yaşanan sorunlar ve huzursuzluklar sebebiyle Dekken'deki gücünü azaltması mevcut harekâtları sekteye uğratmıştı. Bu gibi durumlar, Evrengzîb'in güney siyasetini nihayete erdirmesini zorlaştırarak onun bu uğraşının saltanat hayatını kapsayacak bir zamana yayılmasına neden oldu.

Zorlu ve maliyetli mücadelelerin verildiği Dekken'de arzu edilen başarıya ulaşılamaması Evrengzîb'in daha sert politikalar üretmesinin yolunu açtı. Ekber Şah'ın 1564 yılında uygulanmasına son verdiği cizye vergisini bir asır aradan sonra yeniden tahakkuk ettirdi (2 Nisan 1679).⁴⁶ Evrengzîb'in bu kararı, Dekken meselesinin karmaşıklaştığı mali güçlükler yaşanırken alması cizyenin uygulanmasını daha anlaşılır hale getirir. Cizyenin yeniden uygulanmaya konulmasındaki gayelerin başında uzun bir zamandır süren askerî mücadelelerin yarattığı malî sorunları hafifletmek geliyordu. Evrengzîb'in buradan hareketle Müslüman tebaanın birliğini muhafaza etmek arzusu da görülür.⁴⁷

⁴⁵ Marata yazmalarına dayanarak yazdığı *A History of the Mahrattas* (London, 1826) isimli çalışması ile bilinen Doğu Hindistan Şirketi görevlisi Grant Duff, Bâbürlü ordusunun Martalar karşında zafiyet yaşamasında ve beklenen üstünlüğü gösterememesinde ordunun askerî kabiliyetlerinin zayıflamasını öne çıkarır. Duff'un eseri Dekken'in siyasî ve içtimâî tarihine ışık tutan kaynaklardandır. Duff, *a.g.e.*, I, s. 249-251.

⁴⁶ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 172-174.

Evrengzîb'in yeniden hayata geçirdiği cizye vergisi Müslüman tebaanın merkeze alındığı bir ayrımı da ifade ediyordu. Evrengzîb'in bu kararı Hindistan'da İslâmlaştırma için bir yönlendirme anlamına da gelmekteydi. Ancak bu dinî ve siyasî nedenlerin ötesinde cizyenin uygulanmasında öne çıkan sebep, Dekken muharebeleri ile zayıflayan hazineye yeni bir gelir kalemi oluşturmaktı. Bâbürlü tarihi açısından tartışmalı meselelerinden biri olan cizyenin yeniden tahakkuk edilmesi, Racpûtlar gibi grupların Bâbürlüler ile mevcut uzlaşmalarının ortadan kalkmasına yol açan bir karar olarak değerlendirilir. Ancak Evrengzîb'in Dekken siyasetinde olduğu gibi cizye meselesini de ele alırken dönemin siyasî konjonktürü ve iktisadî gereklilikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Ishwardas Nagar, *Fütuhât-i Alamgiri*, Tasneem Ahmad (ed.), Idarah-i Adabiyat-i Delhi, 1978, s. 117-119.

⁴⁷ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 172-176; Hafi Han, *a.g.e.*, II, s. 257-259.

Evrengzîb'in Dekken'e gelişi oğlu Şehzade Ekber'in isyanı sonrasında yaşanan hassas durumdu. Evrengzîb hükümdarlığının kalan kısmını Dekken'de geçirdi. Dekken siyasetini nihayete erdirme isteği onu 1681 yılında Şahcihânâbâd'dan ayıran başlıca sebepti. Marata sorununun ortadan kaldırılmasından önce Dekken sultanlıklarına son verilmesi gerektiğini görmüştü. Ancak ilk olarak Şehzade Ekber'in hükümdarlık iddiasına destek veren Sembhâcî'nin üzerine gidildi ve kısa bir süre sonra Kalyan şehri ele geçirilirdi. Evrengzîb'in kuvvetleri 1682-1683 yılları arasında süren mücadelelerde başarılar elde etti. Marataların kontrolünde olan bu alanlardaki ilerleyiş mevsim yağmurları gibi tabii engeller nedeniyle duraksadı. Bir süre sonra Marata dağlık arazisindeki harekât devam etti. Goa yakınlarına kadar süren ilerleyiş Marataların direncini önemli ölçüde kırdı. Bâbürlüler 1685 senesine kadar devam eden bu mücadeleler neticesinde önemli bir başarı sağlamış oldu.⁴⁸

Evrengzîb'in Dekken'e gelişinin ardından daha kararlı adımlar atıldığı görülür. Marata meselesinin yarattığı bunalımın böylece aşılmasının akabinde Dekken sultanlıklarının durumu yeniden değerlendirildi. Evrengzîb'in hükümdarlığının başından itibaren özellikle Âdilşâhîler üzerinde kurmaya gayret ettiği nüfuz beklediği etkiyi yapmamıştı. Evrengzîb nihaî olarak bu sultanlıklara son verilmesini istemekteydi. İlk hedef olarak Bîcâpûr'a oğlu A'zam liderliğindeki orduyu gönderdi. 1686 yılında bu şehir düşürülerek ilhak gerçekleşti. Evrengzîb tarafından Âdilşâhîler'in önde gelen isimlerine mansab verildi ve böylece bir güven ve otorite tesis edilmeye çalışıldı. Evrengzîb, Bîcâpûr'un ardından Gûlkünde üzerine ikinci oğlu Muazzam'ın komutasındaki orduyu gönderdi ve Haydarâbâd ele geçirildi. Daha sonra ise Evrengzîb, Gûlkünde'yi bir muhasaranın ardından zapt etmeyi başardı. Bîcâpûr'da olduğu gibi Gûlkünde'de de önde gelen isimlere mansab dağıttı (1685). Tüm bu yorucu mücadeleler sırasında kıtlık ve tahrip edici çatışmalar yerel huzursuzlukları ortaya çıkarmıştı. Bu durum güçleri kırılan Marataları yeni akınlar için ümitlendirdi.⁴⁹ Dekken sultanlıklarının ortadan kaldırılması sonrasında bölgede ortaya çıkabilecek bir otorite boşluğunu önlemek ve Marataların siyasî yapılarını ortadan kaldırmak

⁴⁸ Hafi Han, *a.g.e.*, II, s. 277-279; Bayur, *a.g.e.*, II, s. 294-297.

⁴⁹ Fisher, *a.g.e.*, s. 293-295.

elzemdi. Evrengzîb, Dekken'deki mücadeleyi Marata Devletini ortadan kaldıracak nihaî bir sonuca ulaşarak tamamlamak istiyordu.

Batı Dekken'deki İlerleyiş ve Neticeleri

Evrengzîb'in hükümdarlığının son dönemi Dekken'in siyasî nizama kavuşturulması uğraşı ile geçti. Maratalar ile yapılan muharebelerde birçok kale ele geçirildi ve nihayetinde Sembhâcî yakalanarak idam edildi. Evrengzîb, Sembhâcî'nin oğlu Sahu'yu ise himayesinde tutmaya çalıştı. Bâbürlü kuvvetleri 1689-1690 yıllarında Marataların kontrolü altında olan bölgeleri ele geçirmeyi sürdürdü. Nihayetinde, Sîvâcî'nin 1674 yılında tesis ettiği Marata Devleti son bulmuş oldu. Evrengzîb'in bu fetihleri ile Bâbürlü Devletinin sınırları Madura bölgesi ve Avrupalı sömürge devletlerinin kontrolündeki alanlar dışında Hindistan'ın büyük bölümüne yayılmış oldu.⁵⁰

Dekken meselesinin İran ile ilişkileri de belirleyen bir boyutu vardı. Kuzeybatıdaki her türlü gelişme, Dekken'deki askerî faaliyetler göz önüne alınarak değerlendiriliyordu. Devletin ağırlığının Dekken'e verilmesi Safevîler ile daha temkinli münasebetler geliştirilmesini gerektirdi. Şah Cihan zamanında elden çıkan Kandahar'ın geri alınması gibi bir düşünce oluşmadı. Dekken meselesinin hassasiyeti Safevîlere karşı ileri bir adımı mümkün kılmadı.⁵¹

Bâbürlü Devletinin güney sınırlarını garanti altına almak oldukça maliyetli oldu. İlhak edilen Dekken sultanlıklarının kaynakları bölgenin yeniden istikrara kavuşturulmasında yeterli olabilirdi. Ancak Dekken fetihlerinin beklenmedik etkileri oldu. Daha önce bir Müslüman devletin doğrudan idaresinin ulaşamadığı bölgelerde yaşayan Marata, Telugu, Gond ve Bedar savaşçı şefleri Bâbürlü devlet sistemi içerisine dâhil edilemedi. Bu yerel liderler ile Racpûtlar ile olduğu gibi bir uzlaşma oluşturulamaması onların baskın ve yağmalarının önünü açtı. Bu durum, Dekken'deki Bâbürlü idarecilerinin ve zemindârlarının faaliyetleri üzerinde bir baskı oluşturdu. Teoride, Bîcâpûr ve Gûlkünde'nin ilhaki ile Dekkenli soyluların, Bâbürlü seçkinlerine katılmasını dengelemeye

⁵⁰ Bayur, *a.g.e.*, II, s. 298-301.

⁵¹ Müstaid Han, *a.g.e.*, s. 56-61; Riazul Islam, *Indo-Persian Relations: A Study of The Political and Diplomatic Relations Between The Mughal Empire and Iran*, Ripon Printing Press, Tahran, 1970, s. 125-132.

yetecek yeni gelir kalemleri ve arazileri oluşturulabilirdi. Ancak bu beklenti gerçekleşmedi. Evrengzîb, hâlîsa olan toprakları iki yeni eyalette görev yapan kadrolar için câgîr ve Dekken'de Maratalara karşı mücadele veren kuvvetlerin ücretleri için kaynak olarak ayırdı. Ayrıca güneydeki bu harekâtların boyutu ve seyri tarımsal üretime zarar vermiş artan talep karşılanamamıştı. Bu durum, 1690'lardaki câgîr kıtlığının yaşanmasında etkili oldu.⁵²

XVII. yüzyılın sonlarına doğru dinî nitelikli isyanlar Evrengzîb dönemin önemli meselelerindendi. Yerli bir Hindu devleti meydana getirmek gayesiyle hareket eden ve muharip bir yapı halini alan Maratalar ve Câtlar önde gelen Hindu gruplardı. Evrengzîb'in Hindistan'ı bir bütün olarak yönetmek arzusunun önünde engel oluşturdular. Bu durum Dekken'deki arzu edilen genişlemeye engel olamasa da Bâbürlülerin zapt ettiği kalelerin elde tutulması oldukça ciddi bir maliyet oluşturdu. Dekken'deki genişlemenin Kuzey Hindistan'da yarattığı hassas durum Câtlar ve Sihlerin muhalefeti ile kendini gösterdi.⁵³ Dekken'de uzun yıllara yayılan savaşlar ve beraberinde yaşanan hızlı genişleme ile ortaya çıkan problemler malî sorunlara neden oldu. Ayrıca mansabdâr sitemindeki bozulma da buna eklendi. Bâbürlü Devletin sorunlu fetih mekanizmasının yol açtığı yapısal problemler, XVIII. yüzyılın başından itibaren gün yüzüne çıktı. Başta Sihler ve Marataların çıkardığı ayaklanmalar büyüyerek Bâbürlülerin altın çağını sonlandırdı.⁵⁴

Sonuç

Dekken'de geniş bir alana ve zamana yayılan savaşlar genellikle Evrengzîb'in şahsiyeti ile bağdaştırılarak yorumlanmıştır. Özellikle Evrengzîb'in dinî siyasetinin Dekken sultanlıkları ve Maratalar ile olan mücadelelerde belirleyici olduğu yönünde bir anlatı takip edilmiştir. Ancak meselenin dinî boyutuna baktığımızda Dekken sultanlıklarının Şii

⁵² J. F. Richards, "The Imperial Crisis in the Deccan", *The Journal of Asian Studies*, 35/II (1976), s. 238-239; Satish Chandra, *Parties and Politics at the Mughal Court, 1707-1740*, People's Publishing House, Delhi, 1972, s. xlvii-xlix; M. Athar Ali, *The Mughal Nobility under Aurangzeb*, Asia Publishing House, Bombay, 1966, s. 92-93; Streusand, *a.g.e.*, s. 281.

⁵³ Must'ad Khan, *a.g.e.*, s. 337-338; Bayur, *a.g.e.*, s. 245-248; Foltz, *a.g.e.*, s. 136-146.

⁵⁴ Sir Jadunath Sarkar, *A Short History of Aurangzib*, M.c. Sarkar And Sons, Kalküta, 1930, s. 443-460; K. Ahmad Nizami, "Evrengzîb", *DİA*, XI, TDV Yayınları, İstanbul, 1995, s. 538-539; Streusand, *a.g.e.*, s. 279-281.

mezhebini benimsemiş olması ve Marataların yerli bir Hindu devleti meydana getirme çabası, Evrengzîb'in Dekken'e yönelik siyaseti açısından dinî veyahut mezhepsel bir çatışmayı işaret etmiyordu. Zira Dekken, Şah Cihan döneminde Safevîler ve Özbekler karşısında başarısız olan Bâbürlüler'in malî ve idarî gereksinimleri için doğal bir hedef olarak hayati idi. Evrengzîb zayıflayan Âdilşâhîler ve Kutubşâhîlerin Maratalar karşısında mukavemet gösterebileceğini düşünmüyordu. Ayrıca bu devletler ile faydalı bir iş birliğinin gerçekleşemeyeceği de yapılan antlaşmaların kısa sürede bozulması ile görülmüştü.

Bâbürlüler en geniş hudutlara ve ihtişamlı bir yapıya Evrengzîb zamanında kavuştu. Evrengzîb'in askerî meziyetleri ve kararlı yapısı Bâbürlülerin güneye yayılma siyasetinin sonuca ulaşmasında belirleyici oldu. Bâbürlülerin Dekken siyasetinin geçmişine baktığımızda Ekber Şah'tan itibaren devamlılık gösteren güney yönünde kademeli bir yayılma stratejisinin uygulandığını görüyoruz. Hükümdarların şahsiyetleri ve dâhilî politikaları ile doğru orantılı olarak attıkları adımlar, Dekken'deki genişleme siyasetinin seyrinde belirleyici olmuştur. Cihangir ve Şah Cihan devrinde daha temkinli bir siyaset takip edilirken Evrengzîb, bu meseleyi nihaî sonuca ulaştıran hükümdar oldu. Şah Cihan döneminde Özbekler ve Safevîler karşısındaki başarısız seferler iktisadî zorluklar yaratmıştı. Evrengzîb'in dış seferlerden ziyade Dekken'e yönelmesi geçmişteki bu başarısız girişimlerin de bir neticesi idi. Ayrıca Dekken fetih ve iskân bakımından elverişli bir coğrafyaydı.

Bâbürlülerin Dekken'deki yayılması devletin idarî ve iktisadî gereklilikleri tarafından yönlendirildi. Özellikle Evrengzîb, Dekken sultanlıklarının stratejik önemi üzerinde durdu ve bir ilhak siyaseti takip etti. Evrengzîb'in şehzadelik yıllarından itibaren savunduğu ve Bâbürlü tahtına sahip olmasının ardından uygulamaya koyduğu strateji birtakım zorluklar ve yaşanan isyanlar neticesinde sekteye uğradı ve oldukça maliyetli bir bedel sonucunda gerçekleşebildi.

Evrengzîb Dekken sultanlıklarına karşı yürüttüğü politikada gerekli esnekliği göstermeye çalıştı. Dekken'deki söz konusu sultanlıkların dâhilî meselelerine müdahil olarak nüfuz yaratmayı denedi. Kısa süreli başarılar stratejik mânada bekleneni vermese de Maratalar karşısında Bâbürlülerin zorlandığı ve kuzeyde cereyan eden ayaklanmalar sırasında güç taksim etmek durumunda kalındığı dönemlerde zaman kazandıran

adımlar oldu. Nihayetinde Evrengzîb, Dekken meselesini fiili olarak bu coğrafyaya ayak basarak çözdü. Ordugâh ve muharebe alanlarında geçirdiği hükümdarlığının son dönemini Dekken'de Bâbürlü otoritesinin sağlanması için harcadığını görüyoruz. Bu kararlılık birçok zafiyetin engel teşkil ettiği büyük ölçekli askerî harekâtların nihaî sonucu getirmesinde en önemli etken oldu.

XVII. asrın ikinci yarısında Hint alt kıtasında yaşanan bu siyasî ve askerî hareketlilik Bâbürlüler açısından hızlı bir genişleme ile sonuçlandı. Ancak Dekken'deki bu genişlemenin Bâbürlü Devleti açısından idarî ve malî alanda birtakım ciddi neticeleri de oldu. Kuzey Hindistan'da Câtlar ve Sihler, Bâbürlülerin odağını güneye vermesinin ortaya çıkardığı çatışma ortamında muhalefetlerini artırdılar. Meydana gelen malî sorunlar ise mansabdâr sitemindeki bozulma ile birlikte ayaklanmalara elverişli bir iklim oluşturdu. Dekken'deki çatışmaların ölçeği bölgedeki üretime zarar verirken fetih sonrası hızlı bir toparlanma mümkün olmadı. Evrengzîb'in 1681'de Dekken'e gidişi ve buradan devleti idare etmesi Kuzey Hindistan'da hassasiyet yarattı. Maratalar gerilla taktiklerini Sîvâcî ve oğlu Sembhâcî liderliğinde uzun bir süre ustaca uyguladılar. Çok fazla insan gücünün ve kaynağın harcandığı Dekken'deki fetih hareketleri neticesinde orta çıkan sorunlar elde edilen kazanımları ve başarıları gölgeledi.

Kaynakça

Birincil Kaynaklar

Hafi Han, *Müntehab'ül Lübab*, II, Kebîrüddin Ahmed ve Gulâm Kâdir (ed.), The Urdoo Guide Press, Kalküta 1874.

Inayat Khan, *The Shah Jahan Nama of Inayat Khan: an Abridged History of the Mughal Emperor Shah Jahan*, W. Begley and Z. Desai (ed.), Oxford University Press, Delhi 1990.

Ishwardas Nagar, *Fütuhat-i Alamgiri*, Tasneem Ahmad (ed.), Idarah-i Adabiyat-i Delhi, Delhi 1978.

Lahori, Abdulhamid, *Padişahname*, I, M. Kabiruddin Ahmad and M. Abdur Rahim (ed.), College Press, Kalküta 1867.

Lahori, Abdulhamid, *Padişahname*, II, M. Kabiruddin Ahmad and M. Abdur Rahim (ed.), College Press, Kalküta 1867.

Mahomed Kasım Ferishta, *History of the Rise of the Mahomedan Power in India*, II, çev. John Briggs, Longman, Rees, Orme, Brown, and Green, London 1829.

Muhammed Müstaid Han, *Me'âsir-i Âlemgîrî*, Âgâ Ahmed Ali (nşr.), Baptist Mission Press, Kalküta 1870-73.

Muhammed Salih Kenbu, *Amal-i Salih*, I, Gulam Yezdani (ed.), Şefik Press, Lahor 1967.

Muhammed Salih Kenbu, *Amal-i Salih*, III. Seyyid Ahmed Şah (ed.), Mahmud Printing Press, Lahor 1960.

Münşî Muhammad Kâzım, *Âlemgîrnâme*, Hâdim Hüseyin-Abdülhay (nşr.), College Press, Kalküta 1868.

Selected Documents of Shah Jahan's Reign, Yusuf H. Khan (ed.), Daftar-i-Diwani, Hyderabad 1950, s. 183-186.

Seyyid Ali Tabâtabâî, *Burhân-ı Meâsîr*, Matbaa-i Camia-i, Delhi, 1936.

Kitap ve Makaleler

Ali, M. Athar, "The Passing of Empire: The Mughal Case", *Modern Asian Studies*, IX/3 (1975), s. 385-396.

Azmat A. Beg, *Aurangzeb's Second Viceroyalty of the Deccan*. Doktora Tezi, The Aligarh Muslim University, 1971.

Bayur, Y. Hikmet, *Hindistan Tarihi (1526-1737)*, II, TTK Basımevi, Ankara 1987.

Chandra, Satish, "Some Consideration of the Religious Policy of Aurangzeb", *Proceedings of Indian History Congress*, XLVII/1 (1986), s. 369-381.

Chandra, Satish, *History of Medieval India (800-1700)*, Orient Longman, New Delhi 2007.

Chandra, Satish, *Medieval India; Society, the Jagirdari Crisis and the Village*, New Delhi 1982.

Chandra, Satish, *Parties and Politics at the Mughal Court, 1707-1740*, People's Publishing House, Delhi 1972.

Oruç, Cihan, *Şah Cihan Dönemi Babürlü Devletinin Dış Politikası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya 2019.

Duff, James G., *A History of the Mahrattas*, Longmans, Rees, Orme, Brown, and Green, London 1826.

Elphinstone, Mountstuart, *History of India: The Hindu and Mahometan Periods*, John Murray, London 1857.

Faruqui, Munis D., *The Princes of the Mughal Empire, 1504-1719*, Cambridge University Press, Cambridge 2012.

Fisher, Micheal H., *Bâbürlüler: Hindistan'da Bir Türk İmparatorluğu*, çev. M. Fatih Çalışır, Kronik, İstanbul 2020.

Foltz, Richard C., *Mughal India and Central Asia*, Oxford University, Karachi 1998.

Habib, Irfan, *Agrarian System of Mughal India, 1556-1707*, Asia Publishing House, New York 1963.

Islam, Riazul, *Indo-Persian Relations: A Study of The Political and Diplomatic Relations Between The Mughal Empire and Iran*, Ripon Printing Press, Tahran 1970.

Konukçu, Enver, "Kutubşâhîler", *DİA*, XXVI, TDV Yayınları, Ankara 2002, s. 500.

Lal, Muni, *Aurangzeb*, Vikas Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi 1923.

Lane-Poole, Stanley, *Aurangzib and the Decay of the Mughal Empire*, Clarendon Press, Oxford 1901.

M. Athar Ali, *The Mughal Nobility under Aurangzeb*, Asia Publishing House, Bombay 1970.

Moosvi, Shireen, "The Mughal Empire and The Deccan-Economic Factors and Consequences" *Proceedings of Indian History Congress*, XLIII (1982), s. 365-382.

Nizami, K. Ahmad, "Dekken", *DİA*, IX, TDV Yayınları, İstanbul 1994, s. 112-113.

Nizami, K. Ahmad, "Evrengzîb", *DİA*, XI, TDV Yayınları, İstanbul 1995, s. 537-539.

Oruç, Cihan, "XVI. Yüzyılda Babürlüler, Dekken Sultanlıkları Üzerinde Nasıl Bir Siyaset İzlediler?" *Türkiye Hindistan Çalışmaları I*, APAM, Ankara 2021, s. 161-179.

Patra, Manas, "Aurangzeb's Deccan Policy: An Approach of his Misguided Mind or Just Badly Timed?", *RRIJM*, 4/V (2019), s.1371-1375

Prasad, Ishwari, *History of Medieval India*, The Indian Press, Allahabad 1933.

Richards, John F., "The Imperial Crisis in the Deccan", *The Journal of Asian Studies*, 35/II (1976), s. 237-256.

Richards, John F., *Mughal Administration in Golconda*, Clarendon Press, Oxford 1975.

Saği Mustad Khan, *Maâsir-i Âlamgiri*, çev. Jadunath Sarkar, Royal Asiatic Society of Bengal, Kalküta 1947.

Sarkar, Jadunath, *A Short History of Aurangzib*, M.c. Sarkar And Sons, Kalküta 1930.

Sarkar, Jadunath, *Shivaji and His Times*, Longmans, Green and Co., London 1920.

Sarkar, Jadunath, *Studies in Mughal India*, M.C. Sarkar, Kalküta 1919.

Streusand, Douglas E., *Ateşli Silahlar Çağında İslam İmparatorlukları: Osmanlılar, Safeviler ve Babürlüler*, çev. Bahar Fırat, Ufuk Yayınları, İstanbul 2013.

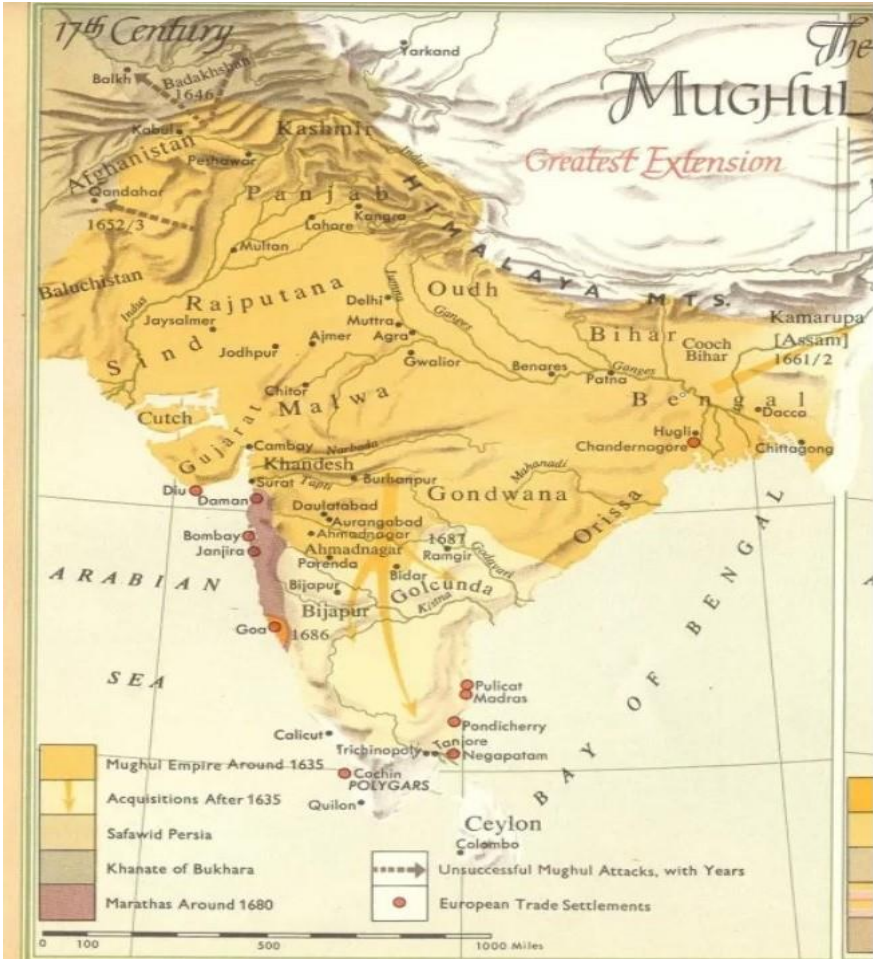
EKLER

Ek-1. Bâbürlülerin Dekken'deki Genişlemesi ve Marataların Hâkimiyet Sahası

Kaynak: Richard Overy, *The Times Complete History of the World*, Barnes & Noble, New York, 2007. s. 191.

Ek-2. XVII. Yüzyılda Bâbürlü Fetih Harekeleri

Kaynak: Roelof Roolvink, *Historical Atlas of the Muslim Peoples*, Harvard University Press, Cambridge, 1957, s. 33.

Extended Abstract

During the reign of Aurangzeb, the Baburid State reached its widest borders. The determined personality of Aurangzeb was effective in reaching the result of the Baburid policy of spreading to the south. Aurangzeb saw the heavy consequences on the financial table of the inconclusive conquests in the northwest during the reign of Shah Jahan. As a result, he decided to engage in military activity on Deccan. Deccan, which was more favorable for conquest and settlement, were more attractive to the Baburid army than the geographies they were unfamiliar with. Aurangzeb tried to establish a discipline on obtaining rich resources by extending the dominance of the Baburid State to the widest borders.

The Deccan policy of the Baburids continued as a gradual expansion strategy from the period of Akbar. In the period of Jahangir and Shah Jahan, a cautious policy was followed and Akbar's achievements were tried to be preserved. The expansion policy in Deccan was shaped by the steps taken by the Baburid rulers in parallel with the domestic politics. Aurangzeb became the ruler who brought the Deccan policy to a conclusion.

The unsuccessful campaigns against the Uzbeks and then the Safavids during the reign of Shah Jahan had financial consequences. Aurangzeb experienced the result of these operations, which he also commanded, and decided that it was necessary to concentrate on the Deccan rather than foreign expeditions. During the reign of Shah Jahan, active politics towards Deccan continued and all of Ahmednagar was taken under control. Aurangzeb increased the pressure on Qutbshahis and Adilshahis with military operations. Aurangzeb followed a policy of annexation against the Deccan sultanates. However, Shah Jahan was not of this opinion. In addition, Aurangzeb's political strife with his older brother Dara Shikoh also prevented his desire to expand his Baburid rule in Deccan. The tendency to expand in the south has kept Deccan on the agenda in terms of its strategic importance and resources. In this respect, emerging economic needs caused Deccan policy to take a tougher line.

The strategy that Aurangzeb had defended since his princely years and put into practice his ascension to the Baburid throne was interrupted by some difficulties and uprisings in the north. This expansion policy, which Aurangzeb brought to an end by stepping on Deccan, was realized as a result of a very costly price. While Aurangzeb tried to follow a cautious policy since his accession to the throne, he developed different policies towards the Deccan sultanates. Aurangzeb first urged Bijapur and Golkonda to abide by the 1657 treaty. Efforts to create influence by intervening in the internal affairs of Qutbshahis and Adilshahis were tried at every opportunity.

The chaotic and multilateral struggle environment in the Deccan was decisive in the struggle of the Baburids against the Deccan sultanates and the Marathas. War was not the first option in Aurangzeb's struggle with Shivaji and his son Sambhaji. However, the preoccupations of the Baburids in the north, as well as the rebellions they were dealing with, and finally the Rajasthan crisis, made the Marathas eager for further steps and eliminated the possibility of reconciliation. Ultimately, this issue, which was concluded by using force, caused convulsions in the administrative and financial structure, while many new problems created by the rapid expansion did not allow his preoccupations to decrease.

Considering the possibility that the Deccan sultanates would dissolve in the face of the Marathas, Aurangzeb decided to vigorously implement the southward expansion policy of the Baburid State in 1676. The limited expansion policy followed by the Baburids since the Akbar era has now turned into a more active policy and a conquest operation in which the Deccan will be fully included in the Baburid administration.

The Marathas tried to form an alliance with the Dekken sultanates against the Baburids by changing all the balances of the region. Shivaji continued to put pressure on these sultanates and to expand the lands under his control whenever he had the opportunity. The resulting unstable environment did not make long-term agreements possible. Concerned to preserve his country and his gains in the Deccan in the face of the rise of the Marathas, Aurangzeb spent the last period of his reign for the order of the Deccan. However, the strategy and the increasingly costly battles opened the door to deeper problems in the politics

towards the south. The difficult struggles in the Deccan caused Aurangzeb to leave Agra and go to Deccan, where he will spend 25 years.

The period between 1682 and 1707, which we can also call the second period of Aurangzeb's reign, passed with the effort of subjugating the Marathas. Aurangzeb, who spent the rest of his life in Deccan for the Baburid rule and order, ruled his country from temporary capitals. The Mughal authority was tried to be fully established in these lands, where there was an authority vacuum with the end of Qutbshahis and Adilshahis.

Aurangzeb achieved the annexation he had desired since his years as a prince with the victory won in 1686. After the fall of Bijapur, he gave mansab to the prominent persons of this region. He struggled to maintain order and supervision in the areas he controlled. After Bijapur came under Baburid rule, Aurangzeb captured the Golconda fort after a difficult siege (1687). Aurangzeb tried to establish his authority by giving mansab to the prominent persons in Golconda as in Bijapur. Deccan's unstable environment and the famine had fueled local unrest. In addition, the increasing Maratha raids made this environment more problematic for the Baburids. Aurangzeb saw in these circumstances that it was vital for Deccan policy to achieve a final outcome by crushing the power of the Marathas.

Aurangzeb was able to successfully emerge from the struggle in Deccan by actively using military and diplomatic power in the changing alliance environment. However, the long struggle of the Baburids against the Marathas inevitably opened the way for Hindus to develop religious and political resistance. Shivaji's attacks based on plunder enabled them to be effective against the Mughals. The blow to the Baburid sovereignty with these activities by Shivaji created a dynamism among the Marathas and shaped an environment in which the Deccan sultanates were weakened.

Shivaji was far from being a reliable leader for the Baburids. He broke the agreements he made with the Deccan sultanates and became the most serious threat against the Baburid administration as a distinctive enemy profile with the plunder and attacks he carried out.

The Baburids struggled to control most of the Maratha-ruled territories in 1689-1690. The Maratha kingdom, which was established by Shivaji in 1674, was destroyed. As a result of these efforts, Aurangzeb expanded the Baburid borders to form a unity in the Indian subcontinent. Thus, Baburid domination covered most of India.

The expansion policy of the Baburid State in Deccan was determined by the administrative and economic requirements of the state. Aurangzeb was conscious of the strategic nature of the Deccan. In this study, we tried to evaluate the Deccan politics, which left its mark on an important part of Aurangzeb's long reign, by considering it in terms of the political and economic requirements of the period. We also tried to emphasize the strategic goal of Aurangzeb's Deccan policy.

In general, Aurangzeb's Deccan policy has been evaluated by associating with his personality. A narrative has been used that Aurangzeb's religious policy was decisive in the struggles with the Deccan sultanates and the Marathas. However, when we look at the religious dimension of the issue, the fact that the Deccan sultanates adopted the Shia sect and the Marathas's struggle to create a native Hindu state should not be considered as a religious or sectarian conflict in terms of Aurangzeb's policy towards the Deccan. Deccan, which has been in the focus of the Baburids since the time of Akbar, was vital as a natural target for the financial and administrative needs of the Baburids. The Baburids, who were unsuccessful against the Safavids and the Uzbeks during the Shah Jahan period, developed a military policy towards the south during the Aurangzeb period. Aurangzeb was skeptical that the weakened Qutbshahis and Adilshahis would act as a barrier against the rebel Marathas. In addition, it was understood that a long-term cooperation with these sultanates would not be possible with the breaking of the agreements in a short time.

This political and military activity in the Indian subcontinent in the second half of the 17th century resulted in a rapid expansion. However, this situation had negative repercussions in the administrative and financial fields for the Baburid State. The Marathas skillfully applied their guerrilla tactics for a long time under the leadership of Shivaji and his son Sambhaji. Internal problems such as Rajput and the Afghan problem, as well as the delicate situation in Deccan, preoccupied the Baburids for

a long time. Aurangzeb's departure to Deccan and the administration of the state from there created sensitivity in North India. The problems that arose as a result of the long struggles in Deccan, where a lot of manpower and resources were spent, undermined the gains made.